

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (antroji kolegija) SPRENDIMAS

2023 m. rugsėjo 14 d. *

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė politika – Direktyva 79/7/EEB – Vienodas požiūris į moteris ir vyrus socialinės apsaugos srityje – 6 straipsnis – Nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta teisė į pensijos priedą tik moterims – Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas, pagal kurį leidžiama konstatuoti, kad šiais teisės aktais tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties – Administracinė praktika, kai, nepaisant šio sprendimo, toliau taikomi šie teisės aktai – Atskira diskriminacijos rūšis – Piniginė kompensacija – Išlaidų, susijusių su advokato suteiktomis paslaugomis, atlyginimas“

Byloje C-113/22

dėl *Tribunal Superior de Justicia de Galicia* (Galisijos aukštesnysis teisingumo teismas, Ispanija) 2022 m. vasario 2 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2022 m. vasario 17 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

DX

prieš

Instituto Nacional de la Seguridad (INSS),

Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS)

TEISINGUMO TEISMAS (antroji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkė A. Prechal (pranešėja), teisėjai M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl ir J. Passer,

generalinė advokatė L. Medina,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– DX, atstovaujamo *abogado* J. de Cominges Cáceres,

* Proceso kalba: ispanų.

- *Instituto Nacional de la Seguridad Social* (INSS), atstovaujamo *letradas* M. P. García Perea ir M. P. Madrid Yagüe,
- Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos L. Aguilera Ruiz,
- Europos Komisijos, atstovaujamos I. Galindo Martín ir A. Szmytkowska,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyvos 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje (OL L 6, 1979, p. 24; 2004 m. specialus leidimas lietuvių k., 1 sk., 5 t., p. 215) išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant dviejų vaikų tėvo DX ginčą su *Instituto Nacional de la Seguridad Social* (INSS) (Nacionalinis socialinės apsaugos institutas, Ispanija) ir *Tesorería General de la Seguridad Social* (TGSS) (Bendrasis socialinio draudimo išdas, Ispanija) dėl minėto instituto atsisakymo skirti jam pensijos priedą, kuris mokamas moterims, turinčioms bent du biologinius ar įvaikintus vaikus.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 79/7 1 straipsnyje nurodyta:
„Šios direktyvos tikslas yra nuosekliai įgyvendinti vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principą socialinio aprūpinimo srityje ir kitose socialinės apsaugos srityse, nurodytose 3 straipsnyje. Šis principas toliau vadinamas „vienodo požiūrio principu“.“
- 4 Minėtos direktyvos 2 straipsnyje numatyta:
„Ši direktyva taikoma dirbantiems asmenims, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis, pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbančius asmenis, kurių veiklą nutraukia liga, nelaimingas atsitikimas arba priverstinis nedarbas, ir darbo ieškantiems asmenims, taip pat pagal darbo sutartį ir savarankiškai dirbantiems asmenims, išėjusiems į pensiją arba netekusiems darbingumo.“
- 5 Minėtos direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta:
„Ši direktyva taikoma:
a) įstatymų nustatytoms socialinės apsaugos sistemoms, kurios numato apsaugą šiais atvejais:

- ligos,
- invalidumo [nedarbingumo],
- senatvės,
- nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų,
- nedarbo;

<...>“

6 Tos pačios direktyvos 4 straipsnio 1 dalis išdėstyta taip:

„Vienodo požiūrio principas reiškia, kad negali būti jokios lyčių diskriminacijos, tiesioginės arba netiesioginės, ypač dėl santuokinės arba šeimyninės padėties, ir ypač susijusios su:

- socialinės apsaugos sistemų taikymo apimtimi ir galimybių naudotis jomis sąlygomis,
- įsipareigojimu mokėti įmokas ir įmokų dydžio apskaičiavimu,
- išmokų apskaičiavimu, įskaitant išmokų padidinimą sutuoktiniams ir išlaikomiems asmenims, taip pat sąlygomis, kurios reguliuoja teisės į išmokas trukmę ir išlaikymą.“

7 Direktyvos 79/7 5 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų panaikinti bet kokie įstatymai ir kiti teisės aktai, prieštaraujantys vienodo požiūrio principui.“

8 Šios direktyvos 6 straipsnyje nustatyta:

„Valstybės narės savo nacionalinėse teisinėse sistemose numato priemones, sudarančias sąlygas visiems asmenims, manantiems, kad jų teisės buvo pažeistos dėl vienodo požiūrio principo netaikymo, pateikti reikalavimus teismine tvarka, prieš tai pasinaudojus galimybe kreiptis į kitas kompetentingas institucijas.“

Ispanijos teisė

9 Konsoliduotos redakcijos *Ley General de la Seguridad Social* (Bendrasis socialinės apsaugos įstatymas), patvirtintos 2015 m. spalio 30 d. *Real Decreto Legislativo 8/2015* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 8/2015) (BOE, Nr. 261, 2015 m. spalio 31 d., p. 103291; toliau – LGSS), 53 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisė į išmokų pripažinimą pasibaigia praėjus penkeriems metams nuo dienos, einančios po įvykio, dėl kurio mokama atitinkama išmoka, išskyrus šiame įstatyme numatytas išimtis ir tai, kad su šio pripažinimo poveikiu susijęs laikotarpis pradedamas skaičiuoti likus trims mėnesiams iki atitinkamo prašymo pateikimo dienos.

Jei pateikus prašymus dėl išmokų peržiūros paveikiamas jau pripažintų išmokų ekonominis turinys, finansinės pasekmės, atsirandančios dėl naujos sumos, atgaline data turi būti taikomos

ne ilgiau kaip tris mėnesius nuo prašymo pateikimo dienos. Ši taisyklė, susijusi su maksimalaus galiojimo atgaline data, netaikoma tais atvejais, kai ištaisomos esminės, faktinės ar aritmetinės klaidos. <...>“

- 10 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos LGSS 60 straipsnio „Su motinystė siejamas priedas prie socialinės apsaugos sistemos įmokomis grindžiamos senatvės pensijos“ 1 dalyje numatyta:

„Dėl demografinio įnašo į socialinę apsaugą moterims, turinčioms biologinių ar įvaikintų vaikų ir pagal bet kurią socialinės apsaugos sistemą gaunančioms įmokomis grindžiamą senatvės, našlų arba nuolatinio nedarbingumo pensiją, yra skiriamas pensijos priedas.

Šį priedą, kuris teisiškai visais atvejais laikomas įmokomis grindžiama valstybine pensija, sudaro suma, gaunama minėtų pensijų pradiniam dydžiui pritaikius nustatytą procentinę dalį, grindžiamą vaikų skaičiumi pagal toliau nurodytą skalę:

a) dviejų vaikų atveju: 5 proc.

<...>“

- 11 2007 m. kovo 22 d. *Ley Orgánica 3/2007 para la igualdad efectiva de mujeres y hombres* (Organinis įstatymas Nr. 3/2007 dėl veiksmingo vienodo požiūrio į moteris ir vyrus taikymo (BOE, Nr. 71, 2007 m. kovo 23 d., p. 12611) 10 straipsnyje nustatyta:

„<...> aktai, pagal kuriuos diskriminuojama dėl lyties ar dėl kurių atsiranda tokia diskriminacija, yra niekiniai ir nesukelia pasekmių. Dėl jų pagal kompensacijų ir žalos atlyginimo, kuris turi būti realus, veiksmingas ir proporcingas padarytai žalai, sistemą [juos priėmusiam ar atlikusiam asmeniui] kyla atsakomybė ir prireikus taikomos veiksmingos atgrasomąjį poveikį turinčios sankcijos, galinčios užkirsti kelią diskriminaciniam elgesiui.“

- 12 2011 m. spalio 10 d. *Ley 36/2011 reguladora de la jurisdicción social* (Įstatymas 36/2011 dėl jurisdikcijos darbo bylose; 2011 m. spalio 11 d. BOE, Nr. 245, p. 106584) (toliau – Įstatymas 36/2011) 183 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Teismo sprendimu konstatavus pažeidimą, teismas privalo nurodyti, kokio dydžio žalos atlyginimas tam tikrais atvejais turi būti išmokėtas ieškovui dėl patirtos diskriminacijos ar kitų pažeistų pagrindinių teisių ir pilietinių laisvių; šis dydis nustatomas atsižvelgiant tiek į dėl pažeistos pagrindinės teisės atsiradusią neturtinę žalą, tiek į su tuo susijusią papildomą žalą.

2. Teismas nusprendžia dėl žalos dydžio; ypač kruopščiai jį nustato, kai įrodyti tikslių padarytos žalos dydį yra per daug sudėtinga ar brangu, siekdamas pakankamai atlyginti nukentėjusiajam ir kiek įmanoma atkurti iki pažeidimo buvusią padėtį, taip pat prisidėti prie tikslo užkirsti kelią žalai atsirasti.“

- 13 2020 m. sausio 31 d. *Criterio de Gestión* 1/2020 (Vidaus nuostatai 1/2020), priimti INSS *Subdirección General de Ordenación y Asistencia Jurídica* (Planavimo ir teisinės pagalbos generalinio subdirektorato tarnyba) (toliau – Vidaus nuostatai 1/2020), išdėstyti taip:

„Kol nėra padaryti teisės aktų daliniai pakeitimai, būtini siekiant suderinti LGSS 60 straipsnį su [2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimu *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinystė siejamas priedas)*, (C-450/18, EU:C:2019:1075)] <...>, šios valdymo įstaigos veiksmams nustatomos šios gairės:

1. Nuolatinio nedarbingumo, senatvės ir našlystės pensijų priedas, reglamentuojamas LGSS 60 straipsnyje, ir toliau skiriamas tik moterims, kurios atitinka šiame straipsnyje nustatytas sąlygas, kaip buvo iki šiol, kol minėtas straipsnis nėra tinkamai iš dalies pakeistas.
2. Akivaizdu, pirmesnės dalies nuostatos turi būti aiškinamos nepažeidžiant pareigos vykdyti teismų priimtų galutinių sprendimų, pagal kuriuos pripažįstamas minėtas pensijos priedas ir vyrams.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 14 Dviejų vaikų tėvui DX INSS skyrė absoliučią nuolatinę nedarbingumo išmoką, ji pradėta mokėti nuo 2018 m. lapkričio 10 d.; šios išmokos dydis apskaičiuojamas remiantis 1 972,87 EUR suma. Per su tuo susijusią administracinę procedūrą DX aiškiai neprašė ir jam *ex officio* nebuvo pripažinta teisė gauti vadinamąjį su „motinystė“ siejamą priedą (toliau – ginčijamas pensijos priedas), mokamą prie senatvės, nuolatinio nedarbingumo ar našlystės pensijos, kaip numatyta LGSS 60 straipsnio 1 dalyje.
- 15 Remdamasis 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimu *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinystė siejamas priedas)* (C-450/18, EU:C:2019:1075), iš kurio matyti, kad pagal Direktyvą 79/7 draudžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip antai numatytos LGSS 60 straipsnyje, pagal kurias minėtas priedas gali būti skiriamas tik moterims, 2020 m. lapkričio 10 d. DX pateikė INSS prašymą pripažinti jo teisę į tą patį priedą, lygų 5 % jo gaunamos nuolatinio nedarbingumo išmokos.
- 16 2020 m. lapkričio 17 d. sprendimu (toliau – sprendimas atmesti prašymą) INSS atmetė šį prašymą.
- 17 Po šio sprendimo DX pareiškė ieškinį dėl jo *Juzgado de lo Social no 2 de Vigo* (Vigo darbo bylų teismas Nr. 2, Ispanija), o šis 2021 m. vasario 15 d. sprendimu, remdamasis 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimu *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinystė siejamas priedas)* (C-450/18, EU:C:2019:1075), pripažino DX teisę į ginčijamą pensijos priedą ir atmetė tuo pačiu metu jo pateiktą prašymą atlyginti žalą. 2021 m. kovo 1 d. nutartimi šis teismas nustatė tokias šio priedo finansines pasekmes: DX turėjo teisę į ginčijamą pensijos priedą nuo 2020 m. rugpjūčio 10 d., taigi ir į jo išmokėjimą už tris mėnesius iki 2020 m. lapkričio 10 d. prašymo pateikimo.
- 18 DX ir INSS apskundė šį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui – *Tribunal Superior de Justicia de Galicia* (Galisijos aukštesnysis teisingumo teismas).

- 19 INSS laikosi nuomonės, kad pagal teisėtumo principą DX neturi teisės į priedą, reikalaujamą pagal LGSS 60 straipsnį, o jis savo ruožtu prašo pripažinti jo teisę į šį priedą nuo tos dienos, kai įgijo teisę į pensiją, t. y. nuo 2018 m. lapkričio 10 d., nes jeigu būtų moteris, būtų buvęs informuotas apie šią teisę nuo tos dienos. Dėl tos pačios priežasties DX prašė kompensacinio ir turinčio atgrasomąjį poveikį žalos atlyginimo dėl nediskriminavimo principo pažeidimo.
- 20 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma pažymi, kad nagrinėjant pagrindinę bylą esminę reikšmę turi klausimas, ar, kaip jis linkęs manyti, Vidaus nuostatuose 1/2020 išdėstyta ir paskelbta INSS praktika – pagal kurią sistemingai atsisakoma vyrams skirti ginčijamą pensijos priedą ir jie, siekdami jį išsireikalauti, priversti kreiptis į teismą – atsižvelgiant į Direktyvą 79/7 turi būti vertinama kaip diskriminacija, kuri skiriasi nuo diskriminacijos, kylančios iš LGSS 60 straipsnio, kaip apibrėžta 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendime *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinyste siejamas priedas)* (C-450/18, EU:C:2019:1075).
- 21 Iš tiesų šio sprendimo 17 punkte minėtas 2021 m. vasario 15 d. sprendimas grindžiamas prielaida, kad nors sprendimas atmesti buvo diskriminacinis, jis vis dėlto atitiko nacionalinę įstatymą, kuris vienintelis nulėmė nagrinėjamą diskriminaciją, todėl dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo atmetimo diskriminacinio pobūdžio INSS negali atsirasti pareiga atlyginti žalą.
- 22 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, jei sprendimas atmesti prašymą reikštų kitokią diskriminaciją nei ta, kuri kyla iš LGSS 60 straipsnio, nuo kurios datos suinteresuotajam asmeniui reikia skirti ginčijamą pensijos priedą, ir, be kita ko, ar šis skyrimas turi būti taikomas atgaline data ir pradedamas skaičiuoti nuo dienos, einančios po įvykio, dėl kurio mokama nedarbingumo išmoka, su kuria susijęs šis priedas.
- 23 Galiausiai šiam teismui kyla klausimas, pirma, ar tam, kad būtų ištaisytas Sąjungos teisės pažeidimas, padarytas sprendimu atmesti prašymą, iš principo pakanka, kad suinteresuotajam asmeniui būtų atgaline data skirtas ginčijamas pensijos priedas, nereikalauiant, kad būtų sumokėtas papildomas žalos atlyginimas, ar, atvirkščiai, reikia priteisti tokį žalos atlyginimą, kad, pirma, būtų atlyginta patirta turtinė ir neturtinė žala ir, antra, būtų atgrasyta nuo tokių pažeidimų.
- 24 Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo teigimu, kyla klausimas, ar, siekiant užtikrinti Sąjungos teisės veiksmingumą, bet kuriuo atveju tikslinga, kad bylinėjimosi išlaidų suma ir atlyginimas už advokato paslaugas, suteiktas nagrinėjant bylą *Juzgado de lo Social no 2 de Vigo* (Vigo darbo bylų teismas Nr. 2) ir šiame teisme, būtų įtraukti kaip žalos atlyginimo, išmokėto už Sąjungos teisės pažeidimą, dalis, patikslinus, kad pagal nacionalinę teisę iš INSS negali būti priteistos su šiomis bylinėjimosi išlaidomis ir išlaidų, susijusių su advokato suteiktomis paslaugomis, atlyginimas, nes darbo teisės srityje pradėti procesai visiems teisės subjektams yra nemokami.
- 25 Šiomis aplinkybėmis *Tribunal Superior de Justicia de Galicia* (Galisijos aukštesnysis teisingumo teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar valdymo įstaigos praktika, įtvirtinta [Vidaus nuostatuose 1/2020], kai vyrams visada atsisakoma mokėti ginčijamą pensijos priedą ir jie yra priversti kreiptis į teismą, kaip nutiko ieškovui nagrinėjamoje byloje, pagal [Direktyvą 79/7] turėtų būti laikoma direktyvos administraciniu pažeidimu, kuris skiriasi nuo norminio pažeidimo, kurį Europos Sąjungos Teisingumo Teismas konstatavo 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendime *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinyste siejamas priedas)* [(C-450/18, EU:C:2019:1075)], todėl toks

administracinis pažeidimas pats savaime yra diskriminacija dėl lyties, atsižvelgiant į tai, jog pagal direktyvos 4 straipsnį vienodo požiūrio principas reiškia, kad negali būti jokios lyčių diskriminacijos, tiesioginės arba netiesioginės, o pagal jos 5 straipsnį valstybės narės turi imtis būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų panaikinti bet kokie įstatymai ir kiti teisės aktai, prieštaraujantys vienodo požiūrio principui?

2. Ar, remiantis atsakymu į ankstesnį klausimą ir atsižvelgiant į Direktyvą 79/7 (visų pirma į jos 6 straipsnį bei lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, susijusius su Sąjungos teisės pažeidimo teisinėmis pasekmėmis), teisės gauti priedą pripažinimo teisme įsigaliojimo data turi būti prašymo pateikimo data (skaičiuojant 3 mėnesius atgaline tvarka), ar tokia įsigaliojimo data, taikant atgaline tvarka, turi būti ta diena, kai Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė ar paskelbė 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinyste siejamas priedas)* [(C-450/18, EU:C:2019:1075)], arba draudiminio įvykio, dėl kurio turi būti mokama nuolatinio [nedarbingumo] pensija, su kuria susijęs ginčijamas [pensijos] priedas, diena?
3. Ar, remiantis atsakymu į ankstesnius klausimus ir atsižvelgiant į taikytiną direktyvą (visų pirma, į jos 6 straipsnį bei lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, susijusius su Sąjungos teisės pažeidimo teisinėmis pasekmėmis), mokėtina tokia kompensacija, kuri atlygintų žalą ir turėtų atgrasomąjį poveikį, atsižvelgiant į tai, kad ši žala nepadengiama nustatant teisės gauti priedą pripažinimo teisme įsigaliojimo datą, ir bet kuriuo atveju, ar bylinėjimosi išlaidų suma ir atlyginimas už advokato paslaugas, suteiktas nagrinėjant bylą *Juzgado de lo Social* (darbo bylų teismas) ir šioje darbo bylų kolegijoje, turi būti įtraukti į žalos atlyginimo sąvoką?“

Procesas Teisingumo Teisme

- 26 2022 m. liepos 19 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2022 m. rugpjūčio 4 d., prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atsiėmė antrąjį prejudicinį klausimą ir paaiškino, kad nuo prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo dienos *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) 2022 m. gegužės 30 d. sprendimu išsprendė klausimą dėl su motinyste siejamų priedų skyrimo darbuotojams vyrams dienos ir padarė išvadą, kad ši diena yra teisės į pensiją, su kuria susiję šie priedai, atsiradimo diena.
- 27 Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad pirmasis ir trečiasis klausimai vis dar svarbūs pagrindinei bylai, ir nurodo, kad jis palieka pirmąjį klausimą tik tiek, kiek, Teisingumo Teismo nuomone, atsakymas į šį klausimą yra būtinas siekiant atsakyti į trečiąjį klausimą.

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl priimtumo ir galimo nereikalingumo priimti sprendimą

- 28 INSS teigia, kad pirmasis klausimas nepriimtinas dėl to, kad į jį jau buvo atsakyta, nes buvo priimti nauji nurodymai, kuriais siekiama šios administracinės institucijos praktiką pritaikyti prie šio sprendimo 26 punkte nurodytos nacionalinės jurisprudencijos. Ispanijos vyriausybė taip pat mano, kad šis klausimas nepriimtinas, nes pateiktas ne dėl Sąjungos teisės aiškinimo, o tik dėl nacionalinės administracinės institucijos veiksmų, susijusių su šia teise, kontrolės atlikimo.

- 29 Be to, INSS teigia, kad trečiasis klausimas nepriimtinas, nes keliuose *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimuose, susijusiuose su motinystės priedais, iš jo nebuvo priteistos bylinėjimosi išlaidos, nes tas teismas nusprendė, kad bylose, kuriose priimti šie sprendimai, kilo teisinių abejonių. Kita vertus, Ispanijos vyriausybė mano, kad šis klausimas neteko dalyko, nes ginčijamo pensijos priedo skyrimas atgaline data, kaip tai pripažinta šio sprendimo 26 punkte nurodytoje nacionalinėje jurisprudencijoje, reikštų *restitutio in integrum*, dėl ko bet kokia papildoma kompensacija taptų nereikalinga.
- 30 Dėl šių aspektų pirmiausia primintina, kad pagal suformuotą jurisprudenciją, Teisingumo Teismui ir nacionaliniams teismams bendradarbiaujant, kaip numatyta SESV 267 straipsnyje, tik byla nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo priėmimą, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes turi įvertinti, ar jo sprendimui priimti būtinas prejudicinis sprendimas, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Taigi iš principo Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą tuo atveju, jei pateikiami klausimai susiję su Sąjungos teisės išaiškinimu (2023 m. sausio 31 d. Sprendimo *Puig Gordi ir kt.*, C-158/21, EU:C:2023:57, 50 punktas).
- 31 Tuo remiantis reikia daryti išvadą, kad klausimams dėl Sąjungos teisės taikoma svarbos prezumpcija. Teisingumo Teismas gali atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo, tik jeigu akivaizdu, kad prašomas Sąjungos teisės išaiškinimas visiškai nesusijęs su pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo aplinkybėmis ar dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumas Teismas neturi informacijos apie faktines ir teises aplinkybes, būtinas tam, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus (2021 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.*, C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 ir C-397/19, EU:C:2021:393, 116 punktas).
- 32 Pirmasis klausimas susijęs su Vidaus nuostatuose 1/2020 įtvirtintos administracinės praktikos vertinimu, atsižvelgiant į Direktyvą 79/7. Būtent vadovaudamasis šia praktika, kaip paaiškino prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas, INSS priėmė sprendimą atmesti prašymą; šis sprendimas yra pagrindinės bylos dalykas. Taigi INSS teiginys, kad ši praktika nuo šiol buvo dalinai pakeista, negali lemti šio klausimo nepriimtino.
- 33 Kita vertus, iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo paaiškinimų ir paties pirmojo klausimo teksto matyti, kad šis teismas siekia, kad būtų išaiškinta Direktyva 79/7, visų pirma jos 5 ir 6 straipsniai, kad būtų galima įvertinti sprendimo atmesti prašymą teisėtumą, atsižvelgiant į iš šios direktyvos kylančius reikalavimus. Taigi, priešingai, nei teigia Ispanijos vyriausybė, minėtas teismas nesiūlo Teisingumo Teismui pačiam atlikti tokio vertinimo.
- 34 Kiek tai susiję su trečiuoju klausimu, pirma, reikia pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas siekia išsiaiškinti, ar pagrindinės bylos aplinkybėmis iš Direktyvos 79/7 kyla jo pareiga priteisti iš INSS ieškovo pagrindinėje byloje naudai atgrasomąjį poveikį turintį žalos atlyginimą, prireikus įskaitant bylinėjimosi išlaidas ir išlaidų, susijusių su advokato jam pareiškiant ieškinį suteiktomis paslaugomis, atlyginimą. Šiuo klausimu neturi reikšmės tai, kad šiuo atveju vidaus teisėje nenumatyta galimybės priteisti bylinėjimosi išlaidas ir išlaidų, susijusių su advokato suteiktomis paslaugomis, atlyginimą, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas, be kita ko, pabrėžė, kad būtent dėl šios galimybės nebuvimo jis pateikė trečiąjį klausimą.
- 35 Antra, atsižvelgiant į ką tik primintą trečiojo klausimo dalyką, negalima pritarti Ispanijos vyriausybės teiginiui, kad šis klausimas neteko dalyko. Iš tiesų prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas konkrečiai nori sužinoti, ar pagrindinės bylos aplinkybėmis

ginčijamo pensijos priedo skyrimo dieną pakanka nustatyti atgaline data, kaip teigia ši vyriausybė, kad būtų atkurtas vienodas požiūris, atsižvelgiant į tai, kad šis aspektas susijęs su minėto klausimo esme.

- 36 Darytina išvada, kad, pirma, pirmasis ir trečiasis klausimai yra priimtini, ir, antra, niekas nerodo, kad nebereikia atsakyti į trečiąjį klausimą.

Dėl esmės

- 37 Pirmuoju ir trečiuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyva 79/7, visų pirma jos 6 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, kai apdraustojo vyro pateiktą prašymą skirti pensijos priedą kompetentinga valdžios institucija atmeta pagal nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos šis priedas gali būti skiriamas tik apdraustosioms moterims, nors šiais teisės aktais tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 79/7, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, priimtame prieš paskelbiant sprendimą atmesti tokį prašymą, nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl šio sprendimo, turi nurodyti šiai institucijai ne tik skirti suinteresuotajam asmeniui prašomą pensijos priedą, bet ir priteisti jo naudai atgrasomąjį poveikį turintį žalos atlyginimą, nuodėti padengti jo bylinėjimosi išlaidas ir atlyginti išlaidas, susijusias su advokato paslaugomis, suteiktomis nagrinėjant bylą teisme, jeigu šis sprendimas buvo priimtas laikantis administracinės praktikos, pagal kurią minėti teisės aktai toliau taikomi nepaisant šio sprendimo, taip suinteresuotąjį asmenį verčiant teisme ginti savo teisę į minėtą priedą.
- 38 Pirmiausia reikia priminti, pirma, kad Teisingumo Teismas 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimo *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Pensijos priedas motinoms)* (C-450/18, EU:C:2019:1075) 39, 41, 66 ir 67 punktuose iš esmės nusprendė, kad Direktyva 79/7 turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta teisė į pensijos priedą moterims, turinčioms bent du biologinius ar įvaikintus vaikus ir gaunančioms nuolatinio nedarbingumo išmokas pagal nacionalinės socialinės apsaugos sistemos sistemą, o vyrams, kurių padėtis yra tokia pati, teisė į tokį pensijos priedą nesuteikiama, nes tokiais teisės aktais tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies trečią įtrauką.
- 39 Kaip matyti iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo paaiškinimų, sprendimas atmesti prašymą buvo priimtas remiantis ta pačia nacionaline nuostata, kaip nagrinėjama byloje, kurioje priimtas šis sprendimas, t. y. LGSS 60 straipsnio 1 dalimi. Taigi šiam teismui nekyla abejonių dėl vienodo požiūrio principo, numatyto Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 dalyje, pažeidimo pagal tokią nacionalinės teisės nuostatą.
- 40 Kita vertus, pirmasis ir trečiasis klausimai grindžiami prielaida, kad, atsižvelgiant į pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų diskriminacinį pobūdį ir į šio sprendimo 26 punkte nurodytą nacionalinę jurisprudenciją, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas bet kuriuo atveju turės išspręsti ginčą pagrindinėje byloje taip, kad ieškovui pagrindinėje byloje būtų pripažinta bent jau teisė į ginčijamą pensijos priedą ir tai būtų daroma atgaline data nuo tos dienos, kai jis pradėjo gauti nuolatinio nedarbingumo pensiją.
- 41 Atrodo, kad ši prielaida atitinka Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją, kai konstatuota Sąjungos teisei priešinga diskriminacija, ir, kol nėra priimta vienodą požiūrį atkuriančių priemonių, lygybės principo laikymasis gali būti užtikrintas tik neprivilegiuotai kategorijai

priklausantiems asmenims suteikiant tas pačias privilegijas kaip ir priklausantiems privilegijuotai kategorijai. Tokiu atveju nacionalinis teismas privalo netaikyti jokios diskriminacinės nacionalinės nuostatos, neprašydamas ar nelaukdamas, kad teisės aktų leidėjas ją pirma panaikintų, ir neprivilegijuotos grupės nariams taikyti tą pačią tvarką, kuri taikoma kitos kategorijos asmenims (2007 m. birželio 21 d. Sprendimo *Jonkman ir kt.*, C-231/06–C-233/06, EU:C:2007:373, 39 punktas ir 2017 m. kovo 9 d. Sprendimo *Milkova*, C-406/15, EU:C:2017:198, 66 ir 67 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

- 42 Be to, ta pati pareiga tenka ne tik nacionaliniams teismams, bet ir visoms valstybės valdžios institucijoms, įskaitant administracines institucijas, įgaliotoms taikyti tokią tvarką (šiuo klausimu žr. 2022 m. kovo 10 d. Sprendimo *Grossmania*, C-177/20, EU:C:2022:175, 46 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 43 Atsižvelgiant į tai, reikia pažymėti, pirma, kad toks individualus sprendimas, priimtas taikant teisės aktus, pagal kuriuos tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 79/7 4 straipsnio 1 dalį, kaip antai pagal LGSS 60 straipsnio 1 dalį priimtas sprendimas atmesti prašymą, yra diskriminuojantis taip pat kaip ir tokie teisės aktai, nes šiame sprendime atitinkamo asmens atžvilgiu pakartojamos diskriminacinės minėtų teisės aktų nuostatos.
- 44 Taigi nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl tokio sprendimo, iš esmės turės imtis šio sprendimo 41 punkte nurodytos priemonės, kad būtų atkurtas vienodas požiūris.
- 45 Vis dėlto nagrinėjamu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžė, kad sprendime atmesti prašymą taikomi ne tik Direktyvai 79/7 prieštaraujantys nacionalinės teisės aktai, bet ir administracinė praktika, įtvirtinta Vidaus nuostatuose 1/2020, paskelbtuose priėmus 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimą *Instituto Nacional de la Seguridad Social (Su motinystė siejamas priedas)* (C-450/18, EU:C:2019:1075). Pagal šiuos nuostatus šioje srityje kompetentinga institucija, t. y. INSS, kol LGSS 60 straipsnis bus pritaikytas prie šio sprendimo, tebeskiria ginčijamą pensijos priedą tik moterims, atitinkančioms šioje nuostatoje nustatytas sąlygas, nepažeisdamas pareigos vykdyti galutinius teismo sprendimus, kuriais teisė gauti ginčijamą pensijos priedą pripažįstama ir vyrams.
- 46 Šiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad sprendimas, kuriuo atsisakoma vyrams skirti ginčijamą pensijos priedą ir kuris priimtas remiantis tokia administracine praktika, kuri, be to, formaliai įtvirtinta paskelbtoje administracinės teisės normoje, neatsižvelgiant į tiesioginę diskriminaciją dėl lyties, kylančią iš pagrindinėje byloje nagrinėjamuose teisės aktuose numatytų materialinių sąlygų, apdraustuosius vyrus gali diskriminuoti taikant procedūrines sąlygas, reglamentuojančias ginčijamo pensijos priedo skyrimą.
- 47 Iš tiesų, net jei ši praktika neužkerta kelio tam, kad galiausiai būtų atkurtas vienodas požiūris, skiriant vyrams minėtą priedą tuo atveju, kai teismo sprendime toks skyrimas numatytas, vis dėlto ji tik reiškia, kad vyrams būtina savo teisę į ginčijamą pensijos priedą apginti teismine tvarka, o dėl to jiems, be kita ko, taikomas ilgesnis terminas šiam priedui gauti ir atitinkamai jie patiria papildomų išlaidų.
- 48 Antra, reikia priminti, kad pagal Direktyvos 79/7 6 straipsnį valstybės narės savo nacionalinėse teisinėse sistemose numato priemones, sudarančias sąlygas visiems asmenims, manantiems, kad jų teisės buvo pažeistos dėl diskriminacijos dėl lyties, pateikti reikalavimus teismine tvarka, prieš tai pasinaudojus galimybe kreiptis į kitas kompetentingas institucijas.

- 49 Tokia pareiga reiškia, kad tokios priemonės turi būti pakankamai veiksmingos Direktyvos 79/7 tikslui pasiekti, t. y. sukurti realiai lygias galimybes, kad jos būtų tinkamos atkurti šią lygybę, užtikrinti veiksmingą ir efektyvią teisminę gynybą, o diskriminaciją padariusios institucijos atžvilgiu – realų atgrasomąjį poveikį (kiek tai susiję su darbo sąlygomis, ypač su atleidimu iš darbu, žr. 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimo *Marshall*, C-271/91, EU:C:1993:335, 22 ir 24 punktus; 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 29 ir 31 punktus).
- 50 Šiuo klausimu, jei, atsižvelgiant į nagrinėjamo vienodo požiūrio principo pažeidimo esminius požymius, siekiant įgyvendinti tikslą atkurti realias lygias galimybes numatyta pinigine kompensacija, ji turi būti adekvati, t. y. ja turi būti kompensuojama visa dėl diskriminacijos realiai patirta žala, atsižvelgiant į taikomas nacionalines taisykles (šiuo klausimu žr. 1993 m. rugpjūčio 2 d. Sprendimo *Marshall*, C-271/91, EU:C:1993:335, 25 ir 26 punktus ir 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 32 ir 33 punktus).
- 51 Taip pat reikėtų patikslinti, kad visišku diskriminuojant dėl lyties patirtos žalos atlyginimu pagal valstybių narių nustatytas taisykles siekiama, kad tokia žala būtų realiai ir veiksmingai atlyginta ar kompensuota tokiu būdu, kuris atgrasytų ir būtų proporcingas patirtai žalai (pagal analogiją žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 37 punktą).
- 52 Taigi, pirma, esant tokiam sprendimui, kaip nurodytas šio sprendimo 46 punkte, dėl kurio atsiranda diskriminacija, kylanti dėl ginčijamo pensijos priedo skyrimo materialinių sąlygų, ir diskriminacija, kylanti dėl tokį patį skyrimą reglamentuojančių procedūrinių sąlygų, nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl šio sprendimo, negali apsiriboti tuo, kad atitinkamo apdraustojo vyro naudai taiko šio sprendimo 41 punkte nurodytą priemonę, pagal kurią jam atgaline data pripažįstama teisė į ginčijamą pensijos priedą.
- 53 Iš tiesų, nors toks pripažinimas atgaline data iš principo leidžia atkurti vienodą požiūrį, kiek tai susiję su aptariamo pensijos priedo skyrimo materialinėmis sąlygomis, jis negali atlyginti žalos, kuri šio dalyvio nenaudai atsirado dėl minėtų procedūrinių sąlygų diskriminacinio pobūdžio.
- 54 Darytina išvada, kad toks apdraustasis, be ginčijamo pensijos priedo pripažinimo atgaline data, taip pat turi turėti galimybę pasinaudoti šio sprendimo 50 punkte priminta priemone, t. y. ja turi būti kompensuojama visa dėl diskriminacinio atleidimo iš darbo realiai patirta žala, laikantis taikomų nacionalinės teisės normų.
- 55 Nagrinėjamu atveju iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad Ispanijos teisėje iš tiesų numatyta tokia galimybė, nes iš Įstatymo 36/2011 183 straipsnio matyti, kad socialinės apsaugos srityje kompetentingi teismai turi priteisti žalos atlyginimą nuo diskriminacijos nukentėjusiems asmenims, kad būtų atkurta jų padėtis iki diskriminacijos, ir prisidėti prie tikslo užkirsti kelią žalai atsirasti.
- 56 Antra, šiomis aplinkybėmis reikia patikslinti, kad turi būti galima atsižvelgti į išlaidas, įskaitant bylinėjimosi išlaidų ir atlyginimo už advokato suteiktas paslaugas sumas, kurias atitinkamas apdraustasis patyrė siekdamas apginti savo teisę į ginčijamą pensijos priedą, kaip pinigine kompensacija, jeigu šios išlaidos buvo patirtos dėl to, kad jam buvo taikomos diskriminacinės procedūrinės sąlygos, reglamentuojančios šio priedo skyrimą.
- 57 Iš tiesų, kaip priminta šio sprendimo 50 punkte, šis Direktyvos 79/7 6 straipsniu grindžiamas žalos atlyginimas turi leisti kompensuoti visą dėl diskriminacijos realiai patirtą žalą.

- 58 Taigi negalima neatsižvelgti į išlaidas, kurių suinteresuotasis asmuo turėjo patirti dėl diskriminacinių procedūrinių sąlygų taikymo, įskaitant prireikus bylinėjimosi išlaidas ir išlaidas, susijusias su advokato suteiktomis paslaugomis, patirtas teismo procesuose, kuriuos turėjo pradėti, kad apgintų savo teises.
- 59 Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į šio sprendimo 55 punktą ir su sąlyga, kad tai patikrins prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atrodo, kad pagal Įstatymo 36/2011 183 straipsnį šis teismas gali priteisti ieškovo pagrindinėje byloje naudai visą piniginę kompensaciją pagal Direktyvos 79/7 6 straipsnį, taip pat bylinėjimosi išlaidų ir išlaidų, susijusių su advokato suteiktomis paslaugomis, kurias jis turėjo sumokėti teismine tvarka gindamas savo teisę į ginčijamą pensijos priedą, atlyginimą.
- 60 Šiuo klausimu neturi reikšmės tai, kad, kaip pažymėjo minėtas teismas, pagal Ispanijos darbo teisės procedūrines normas jis negali priteisti bylinėjimosi išlaidų iš už pagrindinėje byloje nagrinėjamą diskriminaciją atsakingos institucijos, nes žalos atlyginimas, susijęs su bylinėjimosi išlaidomis ir išlaidomis, susijusiomis su advokato suteiktomis paslaugomis, nepatenka į tokių procedūrinių normų taikymo sritį, bet yra sudedamoji viso žalos atlyginimo suinteresuotajam asmeniui, kurio reikalaujama pagal šio sprendimo 50 punkte primintą jurisprudenciją, dalis.
- 61 Bet kuriuo atveju, nors sąlygos, pagal kurias turi būti nustatyta šio žalos atlyginimo apimtis, įskaitant svarbą, priskirtiną tam, kad atitinkama diskriminacija būtų sąmoningas kompetentingos institucijos veiksmas, turi būti apibrėžtos valstybių narių vidaus teisės sistemoje, šios sąlygos negali pažeisti minėto žalos atlyginimo esmės (pagal analogiją žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Gutiérrez Naranjo ir kt.*, C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980, 65 ir 71 punktus).
- 62 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pirmąjį ir trečiąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyva 79/7, visų pirma jos 6 straipsnis, turi būti aiškinama taip, kad tuo atveju, kai apdraustojo vyro prašymą skirti pensijos priedą kompetentingos valdžios institucija atmeta pagal nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos šis priedas gali būti skiriamas tik apdraustosioms moterims, nors šiais teisės aktais tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 79/7, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, priimtame prieš paskelbiant sprendimą atmesti tokį prašymą, nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl šio sprendimo, turi nurodyti šiai institucijai ne tik skirti suinteresuotajam asmeniui prašomą pensijos priedą, bet ir priteisti jo naudai atgrasomąjį poveikį turintį žalos atlyginimą, padengti jo bylinėjimosi išlaidas ir atlyginti išlaidas, susijusias su advokato paslaugomis, suteiktomis nagrinėjant bylą teisme, jeigu minėtas sprendimas buvo priimtas laikantis administracinės praktikos, pagal kurią minėti teisės aktai toliau taikomi nepaisant to sprendimo, taip įpareigojant suinteresuotąjį asmenį teisme ginti savo teisę į minėtą priedą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 63 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (antroji kolegija) nusprendžia:

1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje, konkrečiai jos 6 straipsnis,

turi būti aiškinamas taip:

tuo atveju, kai apdraustojo vyro prašymą skirti pensijos priedą kompetentingos valdžios institucija atmeta pagal nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos šis priedas gali būti skiriamas tik apdraustosioms moterims, nors šiais teisės aktais tiesiogiai diskriminuojama dėl lyties, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 79/7, kaip ją išaiškino Teisingumo Teismas prejudiciniame sprendime, priimtame prieš paskelbiant sprendimą atmesti tokį prašymą, nacionalinis teismas, nagrinėjantis ieškinį dėl šio sprendimo, turi nurodyti šiai institucijai ne tik skirti suinteresuotajam asmeniui prašomą pensijos priedą, bet ir priteisti jo naudai atgrasomąjį poveikį turintį žalos atlyginimą, padengti jo bylinėjimosi išlaidas ir atlyginti jam išlaidas, susijusias su advokato suteiktomis paslaugomis, jeigu minėtas sprendimas buvo priimtas laikantis administracinės praktikos, pagal kurią minėti teisės aktai toliau taikomi nepaisant to sprendimo, taip suinteresuotąjį asmenį verčiant teisme ginti savo teisę į minėtą priedą.

Parašai.